

Verksamheter i Kämpersvik

Stenhuggeri var en verksamhet som bedrevs i samhället av Kullgrens Enka. Jag kan inte påstå att jag minns något av den egentliga verksamheten i berget vid Skredsfors och där ovanför. Däremot tror jag mig minnas förman Larsson som promenerade genom samhället och smeden som gick till sin smedja längst ut i samhället. Jag minns också med viss fasa en man som hette Sanne som då och då kom med båt från Fjällbacka för någon form av tillsyn till stenhuggeriet. Han hade av någon anledning skrämt barnen i Kämpersvik och många sprang och gömde sig när hans båt närmade sig. Det sas att han vid något tillfälle hade tagit med sig en pojke ombord och satt i land honom på en ö utanför, sannolikt bara på skoj eller möjligen för att stoppa något ofog. När det gäller stenhuggeri var det så – att min far – efter det att Kullgrens Enka hade lagt ner verksamheten – arrenderade berget och lät f.d. stenhuggare, en del småfiskare och småbrukare och andra hugga smågatsten 8x10, s.k. knot på ackord. Det förde med sig att det samlades ett stort lager med sådan sten nere vid Skredsfors. Den kunde säljas och lastas ut först efter kriget omkring 1950. Det var i stort sett mina bröder som fick sköta det. Jag var med vid ett tillfälle med och hjälpte till med att forsla sten ner till planen. Det var nog i slutet av 40-talet och jag var helt ovan vid den typen av kroppsarbete. Det var fråga om att lasta upp sten på en lastbil. Glad i hågen satte jag i gång på det sätt som jag trodde att det skulle gå till på, dvs. ganska fort. Efter en stund kom min pappa förbi för att se till det hela och då säger en av gubbarna som arbetade på riktigt – Adolf Andersson i tidningsaffären förresten – att nu får du se till att lugna ner pöjken, han sliter alldeles sönder oss. Det hade nog inte behövts, jag hade kanske stått ut en stund till för tempots skull men mina fingertoppar var däremot snart helt sargade så det satte stopp för mitt arbete. Det var säkert en nyttig läxa – dvs. att ta sedan dit man kommer, att se och lära och att när det gäller slitsamt kroppsarbete anpassa tempot så att inte kroppen utsätts för stor påfrestning. Det är ju inte bara fråga om att arbeta en eller annan dag utan att hålla på dag ut och dag in.

I Kämpersvik fanns det på den tiden ett antal skutskeppare, som ägnade sig åt fraktfart längs den svenska västkusten med avstickare framför allt till Norge och Danmark. Något före min tid fanns kuttern ”Forget me not” som ägdes av Adolf Lind, som bodde på Tronsered och som hade en hustru som hade ett hönseri. Senare var det framför allt familjerna Jansson, dvs. bröderna Gustav och Johan med sönerna Henning, Knut och Ivan resp. Ingvar och Gunnar som ägnade sig åt detta. Vidare fanns i denna bransch även Anker Andersson och sonen Karl-Erik.

En annan verksamhet som sysselsatte ett antal människor var en lådfabrik, som till en början ägdes och drevs av Anker Andersson och där verksamheten övertogs av min farbror Torvald Joelsson. Byggnaden låg där Rune och Britta Severinsson (dotter till Anker) senare byggde ett sommarhus, som numera ägs av Lejsveds. Vid den tidpunkt jag nu kommer till bestod arbetet i huvudsak av att såga timmer till virke för tillverkning av fisklådor. Sammansättningen av lådorna gjordes i en tämligen ny lokal ett 100-tal meter uppåt vägen, nedanför något som kallade Vingårdsliden. Sågningsarbetet i det som allmänt kallades lådfabriken tog en ända med förskräckelse sommaren 1943, det år då Gunder Hägg var på löparturné i USA. En elektrisk maskin högst upp i fabriken hade krånglat på dagen och gnistor från den hade antänt sågspån som fanns runt maskinen men man lyckades avvärja denna incident utan skador. Min farbror som just då tillfälligt bodde i ett utrymme längst ner var ändå något orolig och tittade till då och då senast mitt i natten, just i samband med en rapport från Gunder Häggs lopp i USA. Något senare framåt 3-4 tiden på morgonen vaknade jag av att mamma skräckslagen skrek rakt ut att det brinner. Byggnaden var då helt övertänd. Det hade förmodligen legat och pyrt i sågspånen och så småningom blossat upp. En febril aktivitet utbröt. En båt som användes för att frakta färdiga fiskelådor släpptes ut på viken. Anker Anderssons hus tömdes så gott det

gick. (Huset klarade sig dock utan skador). Byggnaden totalförstördes och två magasin på andra sidan av vägen och ett lager med sågspån blev också lågornas rov. På andra sidan vägen fanns också ett lager med timmer som skulle sågas upp för att användas för att tillverka lådorna. Jag kommer ihåg hur jag såg att dessa rejäla stockar på grund av värmen antändes som tändstickor, en helt överklig syn. Ett tag var situationen än mer oroande. Det hus som senare blev Hellstrands eldhärjades svårt och i anslutning till Åkes bod fanns det upplag med olika typer av dieselolja m.m. Elden kunde dock stoppas vid Hellstrands hus och tur var väl det. I lokalen där det tillverkades fisklådor kunde verksamheten i och för sig fortsätta, men frågan var i stället hur sågningen av timret skulle ske. För ändamålet byggdes ett par magasin alldeles i närheten av den lokal i vilken lådorna tillverkades. Sistnämnda lokal var i själva verket undervåningen i det som i dag utgör kusin Lars och Anettes hus, som ju har omformats och byggt till och om till en modern villa. (Historiebeskrivningen att lådtillverkningen redan hade startats styrks dels av ett brev som jag själv skrivit till mamma under vistelse på epidemisjukhuset i Strömstad i augusti 43, där jag frågade om man hade kommit i gång med sågningen än, dels av en uppsats som jag skrev i början av höstterminen 43, där jag ganska ingående beskrev händelseförloppet).

I samhället fanns förstås också en del fiske, dock i mindre omfattning än man skulle kunna tro med tanke på läget. Först till vadlaget Kämpa, som fiskade skarpsill med snörpvadar. Man hade en båt som också kallades Kämpa, men som egentligen hette Valborg. Namnet Kämpa kommer säkert från gården Kämperöd, båten bemannades nämligen av flera bröder Hilmersson ibland med några söner, som hörde hemma på Kämperöd och Heljeröd. Med i vadlaget fanns därutöver min farbror Johan, som i vart fall under någon tid basade för verksamheten, och en man som kallades Skans-Arvid. Till och från var bl.a. min bror Lennart med. Vid båtens tilläggsplats fanns en stor s.k. vadbock, som användes för att torka näten. Det var en särskild upplevelse att titta på när båten efter ibland flera veckors turer ner till södra Bohuslän kom tillbaka till samhället och omedelbart tog itu med att hiva upp näten i den höga torkställningen – vadbocken - och se hur framför allt Gustav i Kämperöd vigt klev högst upp och dirigerade arbetet. Det skulle säkert kunna finnas en del att berätta om livet ombord. Eftersom jag inte själv har upplevt det tror jag överlåter det till vars och ens fantasi. Men tänk er 10-12 gubbar i ett mindre antal kojor (jag har hört min bror Lennart berätta om hur han låg skavfötters med just Skans-Arvid) och med begränsade för att inte säga obefintliga tvätt- och toalett-utrymmen. Jag tror inte heller att matlagningsmöjligheterna var mycket att skryta med. Jag har t.ex. hört berättas att man hade en stor kaffekittel i vilken man efter hand fyllde på kaffe och vatten tills kitteln blev praktiskt taget helt fylld. Detta om vadlaget Kämpa. Fisket i övrigt bestod av småfiske, kanske främst efter plattfisk, hummer och krabba och naturligtvis makrill när den gick till. Makrillfisket skedde med snörpvad. Man gav sig i väg med vaden i en roddbåt på släp. När makrillen garnade (det såg ut som om det kokte på ytan) fäste man vaden intill en t.ex. bergvägg och rodde så fort man kunde ut med vaden runt makrillstimmet och in till berget igen. Jag minns hur man ibland lade ut vaden från ena bryggan utanför huset hemma och runt stimmet och in till den andra bryggan för att sedan sakta dra in vaden till utrymmet mellan bryggorna. Hade kastet varit lyckosamt, vilket det allt som oftast var, kunde man håva upp 100-tals kilo med makrill. En minnesvärd sak var att det oftast fanns levande plattfisk och krabbor att tillgå, eftersom sådant förvarades i sumpar eller liknande av bl.a. Lindbergspojckarna. Från höstkanten – hummerfisket började vid den tiden den 1 oktober i norra delen av Bohuslän – fanns det också hummer i sumparna. Jag tror dock inte att detta ”havets svarta guld” annat än i rena undantagsfall såldes direkt till privatpersoner. Det gick i stället till så att hummern köptes av skall vi kalla det grossister. En stor sådan var Corneliusson i Havstenssund.

Min pappa var sedan i mitten av 30-talet en förmedlande länk mellan hummerfiskarna i Kämpersviks- och Grebbestads- området och Corneliussons. Han åkte runt med sin båt och köpte hummer, som han sedan fraktade till Havstenssund med båt eller bil. Jag kommer ihåg att jag vid vissa tillfällen var med på dessa båtresor. Hummern fanns i stora fiskelådor i lastrummet och var täckt med stora säckar av våt juteväv, inte enbart för att hummern skulle må bra utan även för att den inte skulle tappa i vikt. När vi for över Tjurpannan och närmade oss Havstenssund blev jag tillsagd att ösa saltvatten över all hummern, annars kunde det nog ha blivit en förlustaffär, eftersom den köpts i stort sett direkt från fiskarnas sumpar. Resan dit gick väl an och jag tror säkert att man undvek blåsiga dagar, men när hummern var levererad var det mörkt – det var ju en bit fram i oktober och höstmörkret var högst påtagligt. Att då ta sig hem till Kämpersvik igen var i mina ögon ett stort äventyr. Jag förstod inte och förstår faktiskt fortfarande inte hur det var möjligt att hitta rätt väg. Han kunde väl ha följt fyrarna tills han kom till riktigt hemnavatten men jag tror inte att han gjorde det. Men min pappa kunde det mesta och han var som vanligt helt trygg. Jag förstår dock att mamma, som i grunden var rädd för havet och dess faror, både hemma i huset och när hon någon gång var ute till sjöss drog en suck av lättnad, när hon hörde det välbekanta dunkandet av båtmotorn. Som en liten tröst kunde det kanske vankas lite fest på kvällen eller kvällen efter. Det var nog alltid så att några humrar tappade ena klon under hanteringen och för sådana betalades endast halva priset och därför tog pappa i regel med sig några sådana tillbaka och det var ju förstås jättegott. Jag kan nämna något om prisnivån för hummer under den här tiden. Under 30-talet fick fiskarna 2,50 till 3,50 kr/kg. Under 43 - 44 var priset uppe i 7 – 8 kr/kg.

Andra aktiviteter. Folkets Hus användes för olika ändamål, bl.a. som biograf. Jag minns inte hur ofta det var, men där visades familjefilmer med Georg Formby som flygmalajen i olika skepnader och med svenska storheter som Edvard Persson, Adolf Jahr, John Botvid och Sickan Carlsson m.fl. Varje film bestod av två eller tre avsnitt med korta pauser för att byta filmrulle. I lokalen förekom också fester av olika slag. Jag tänker särskilt på något som kallades korgfester, där det var många familjer som hade fyllt var sin korg med mat och dryck och dessa auktionerades ut till för tiden inte oväsentliga belopp. Inkomsterna blev ett bidrag till att skaffa vägbelysning i samhället. Innehållet åts förstås upp på ort och ställe i trivsam samvaro. Ibland fick barn visa upp vad de kunde med sång och musik och små sketcher ordnades. Det fanns också mera avancerad underhållare som Sven och Per Olsson från Oppen, som spelade upp små revyer. Bordtennis spelades ganska flitigt och Kämpersvik hade med lag i seriesystemet kanske inte så högt upp och inte alltid så framgångsrikt men ändå. Gymnastik var en annan omtyckt sysselsättning. Det var framför allt min bror Bertil som var drivande när det gällde bordtennisen och gymnastiken för pojkar. Flickornas övningar i gymnastik leddes av mina systrar Inga-Maj och i viss mån av Gullvie. När det gällde gymnastikgrupperna deltog vi i något som kallades hälsopropaganda. Sådana arrangerades, förutom i Kämpersvik, i vart fall i Tanumshede och Sannäs. Dr. Schröder, provinsialläkaren i kommunen, och skolkökslärarinnan informerade var och en från sitt område om sunda levnads- och kostvanor och gymnasterna hade ganska duktiga uppvisningar. Jag var nog den yngste i gänget och kanske något mera våghalsig än de flesta. Jag kommer särskilt ihåg ett par övningar. En var ett s.k. tigersprång. Då ställde man en bock på tvären och en plint på längden och sedan gällde det att göra ett mellan hopp över det hela, det var alltså fråga om att från sviktbrädan komma längst fram på plinten med händerna och så komma mellan händerna och ner på mattan eller också att inte röra varken bock eller plint utan landa i en kullerbytta direkt på mattan. Den andra övningen innebar att 5-6 ynglingar i tät rad hoppade upp på bocken och lade sig där i ett stort köttberg och så kom då jag och skulle hoppa över allt ihop, för det mesta gick det bra, om inte fastnade jag överst i högen. – En helt annan typ av sysselsättning som ett antal kvinnor ägnade sig åt var stickning. Det var landshövdingenskan Emma Jacobsson,

som startade "Bohus Stickning". Syftet var just att ge sysselsättning åt kvinnor runt om i landskapet. På olika ställen fanns det ett ombud som var den förmedlande länken mellan organisationen i Göteborg och de som stickade. Centralt tog man fram ofta komplicerade och i regel vackra mönster och det garn som behövdes. Just i Kämpersvik var det till en början min mormor och senare min syster Gullvie som var ombud och själva deltog i arbetet. Det var många fina produkter, bl.a. jumprar och koftor, som kom ut på marknaden på det sättet.

Nästa berättelse: Om vardagslivet i barndomshemmet och på Vik.